

O klirinških nakaznicah.

Dr. Leo Pretner.

Na podlagi § 63 finančnega zakona za leto 1934/35, podaljšanege z zadnjim zakonom o budžetskih dvanajstinah je izdal ministrski svet na predlog finančnega ministra uredbo o klirinških nakaznicah z dne 5. oktobra 1935 (Služb. Nov. št. 237—LVIII), s katero se ustvarja našemu trgovskemu prometu doslej neznanu kreditno sredstvo v obliki takozvanih klirinških nakaznic.

I. Gospodarski značaj klirinških nakaznic.

Klirinške nakaznice so se rodile iz potrebe, da se pospeši in razmahne naša zunanja trgovina in to s tem, da se našemu izvozniškemu trgovskemu svetu nudi možnost, da realizira takoj iz izvoza domačega blaga izvirajoče terjatve, ki so zaradi veljavnih deviznih predpisov in prepovedi več ali manj »zamrznjene«.

Kakor je znano, je zaradi omenjenih deviznih predpisov v današnjih prilikah vsako neposredno nakazovanje ali pošiljanje gotovine iz naše države v tujo državo in obratno skoro popolnoma onemogočeno ter se vsa plačila vršijo le preko takozvanega oficijalnega kliringa. To pomeni:

Naši trgovci, ki so uvozili blago na pr. iz Nemčije, plačujejo to blago na ta način, da polože pri Narodni banki v Beogradu dolgovano vsoto v dinarjih na poseben zbirni račun. Enako položijo, da ostanemo pri našem primeru, tudi nemški trgovci, ki so uvozili blago iz naše države, dolgovano vsoto v nemških markah na poseben zbirni račun, ki ga vodi nemška Državna Banka v Berlinu. Na ta način se na omenjenih zbirnih računih nabirajo vsote, ki si jih naša in nemška banka medsebojno odobravata in s katerimi se plačujejo pri nas terjatve naših izvoznikov v Nemčijo, v Nemčiji pa terjatve nemških trgovcev, ki izvažajo blago k nam. Z drugimi besedami, da bi naš trgovec prišel do plačila svoje terjatve, ne zadošča samo to, da je njegov dolžnik v Nemčiji položil pri nemški Državni banki gotov znesek v markah, ampak je poleg tega tudi še to potrebno, da je bilo pri nas pri naši Narodni banki v medčasu nabranih toliko dinarskih vplačil s strani naših uvoznikov-dolžnikov, da je z njimi moči poplačati terjatve naših izvoznikov, preračunane na domačo valuto po dnevnem tečaju.

Ker pa naša država v nekatere tuje države več i z v a ž a kot pa u v a ž a, terjatve naših trgovcev napram tem drža-

vam hitreje rastejo kot pa dolgovi onih naših trgovcev, ki iz teh držav uvažajo. Dinarska vplačila se zaradi tega pri naši Narodni banki počasneje nabirajo kot rastejo terjatve naših izvoznikov. Posledica tega je pa seveda ta, da morajo naši izvozniki ponekod čakati mesece in mesece, preden pridejo do plačila in s tem do gotovine, ki je kri v žilah narodnega gospodarstva.

Ta zakasnitev ne pomeni samo znatne izgube na času, ampak tudi na obrestih, ki jih Narodna banka za klirinška vplačila niti ne obračuna niti ne izplačuje.

Edina olajšava za naše trgovce je bila doslej ta, da so na podlagi pismenega obvestila Narodne banke, da je njihov dolžnik v inozemstvu položil v njihovo korist izvestno vsoto inozemske valute, zaprosili Narodno banko bodisi za predjem ali pa za odkup njihovih terjatev. Narodna banka je sicer dajala take predjeme ali pa odkupovala te terjatve, toda le po odbitku eskonta, ki je prav občuten. Tako na primer so se odkupovale terjatve napram Nemčiji z 11% eskantom. Če pomislimo, da se te terjatve po trenutnem stanju nemškega kliringa izplačujejo z zamudo 6 mesecev, pomeni to, da znaša ta eskont, preračunan na 1 leto, nič manj kot 22%, tedaj več kot $\frac{1}{5}$ cele terjatve.

Naši izvozniki so mogli sicer tudi pri zasebnih zavodih prositi za posojilo, toda v tem primeru so jim morali radi garancije odstopiti svoje terjatve in ta odstop je bil mogoč le na ta način, da so izstavili posebno cesijsko listino, ki je — zaradi predpisov Narodne banke — morala imeti overjene podpise, Narodna banka je dalje morala biti o tej cesiji obveščena in je morala dati svoj pristanek in o tem obvestiti cesijonarja. Skratka, postopek ni bil samo skrajno zamuden, ampak tudi zvezan z obširno korespondenco in s — stroški, zlasti kadar je bila ena in ista terjatev prenesena zaporedoma na več oseb.

II. Oblika in pravna ureditev klirinških nakaznic.

Da bi se vsi pod I. opisani nedostatki odpravili ali vsaj omejili, je izdal ministrski svet uvodoma citirano uredbo o klirinških nakaznicah, s katerimi se uvaja pri nas doslej še nepoznan lik vrednostnih papirjev.

Te nakaznice, ki se izdajajo za vse države, s katerimi izkazuje naša klirinška bilanca prebitek v našo korist, izgledajo takole (primer klirinške nakaznice za Nemčijo):

Rajhsmarka Broj

KLIRINŠKA UPUTNICA

Na sumu od Rajhsmaraka

koja je uplačena kod NEMAČKE OBRAČUNSKE
KASE, Berlin, na zbirni račun Narodne banke Kra-
ljevine Jugoslavije u korist

a koje će se protiv-vrednost u dinarima isplatiti
hronološkim redom iz uplata u Beogradu saobrazno
sporazumu o kliringu sa Nemačkom, po dnevnom
tečaju na dan isplate odnosno obračuna.

Broj ove uputnice u isto vreme je i redni broj
za isplatu odnosno obračun.

Beograd, 193..... god.

NARODNA BANKA KR. JUGOSLAVIJE

Ta nakaznica je po določbi čl. 3 klirinške uredbe pod-
vržena vsem predpisom meničnega zakona, čigar
določila se analogno uporabljajo tudi nanjo.

To pomeni praktično, da se prenaša z indosamentom,
da veljajo zanjo predpisi o regresu, da se njeno izplačilo
lahko avalira itd.

Ako čitamo to nakaznico, pade v oči, da ni naznačen
dan dospelosti oziroma dan izplačila, odnosno, da je ta sicer
omenjen, ne pa fiksiran. To je povse razumljivo. Ker ni
moči predvideti v naprej, kakšno bo stanje naše klirinške
bilance s posameznimi državami — saj se ista dnevno me-
nja — v nakaznici rok izplačila tudi ni bilo moči naznačiti
na običajni koledarski način. Pač pa je iz nakaznice razvid-
no, da nosi posebno redno številko in da je v njej rečeno, da
je ta številka merodajna za vrstni red izplačila. To pomeni:
vse nakaznice se izplačujejo po redu; kdor ima nižjo številko
pride prej na vrsto; katere številke pa se izplačujejo, bo pa
naznanjeno v dnevnikih časopisih, na sličen način, kot se
objavljajo številke, ki so izžrebane pri državni loteriji. Rok
izplačila bo v glavnem seveda zavisel od hitrosti, s katero
se bodo pri Narodni banki nabirala plačilna sredstva, ki jih
polože naši uvozniki dolžniki. Čim več bo takih vplačil, tem
hitreje bo nakaznica izplačana.

Formalno legitimirani posestnik nakaznice se bo, čim bo v časopisih objavljena številka njegove nakaznice, javil pri Narodni banki za izplačilo in prejel v nakaznici naznačeno vsoto, preračunano na domačo dinarsko veljavo.

Praktičen pomen teh klirinških nakaznic bo tedaj v tem, da se bodo iste brez posebnih zamudnih formalnosti z enostavnim indosamentom prenašale od osebe na osebo, da se bodo z lahkoto eskontirale pri raznih zasebnih denarnih zavodih in pa, da bodo postale kot vsako drugo blago predmet trgovskega in borznega prometa.

Končno bodi še omenjeno, da je le malo verjetno, da bi posestniki teh nakaznic prišli kdaj v položaj, posluževati se pravice regresa in da imajo predpisi meničnega zakona o zavarovanju menične terjatve zanje le prav malo pomena, ker je pač jasno, da bo Narodna banka v nakaznici naznačeno vsoto izplačevala točno in brez zamude.

Nekaj pogledov na pravno organizacijo plebiscita na Koroškem dne 10. oktobra 1920.

Univ. docent dr. Ivan Tomšič.

V mirovnih pogodbah, sklenjenih ob koncu svetovne vojne 1914—1918, je bilo glede nekaterih pokrajin, med drugim tudi glede celovške kotline, predpisano, da naj ondotni prebivalci z glasovanjem določijo državo, h kateri želijo, da naj se dotično ozemlje priključi. To se je zgodilo predvsem po zaslugi W. Wilsona, zagovornika zamisli samoodločbe narodov, ki je smatral, da je plebiscit (ljudsko glasovanje) idealno sredstvo, s pomočjo katerega bodo prebivalci mogli odločiti o priključitvi ozemlja edinole na temelju svoje narodnosti zavednosti. Wilson se ni dovolj poglobil v evropska narodnostna vprašanja in ni pomislil, da bo marsikateri, pa tudi narodnostno zavedni glasovalec, upošteval pri oddaji glasu še gospodarsko stran odločitve (*primum vivere deinde philosophari!*) in da utegnejo popačiti pravo sliko ljudske volje razni psihološki vplivi, katerih se ljudstvo v kratkem roku do odrejenega plebiscita ni moglo dovolj jasno zavedati.